

ВИЖВА

Сергій Андрійович — член-кореспондент НАН України, доктор геологічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту «Інститут геології» Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРО ВЕРИФІКАЦІЮ НАЯВНОГО І НЕРОЗПОДІЛЕНОГО ФОНДУ НАДР УКРАЇНИ

**За матеріалами доповіді на засіданні
Президії НАН України 17 грудня 2025 року**

Доповідь присвячено проблемам, пов'язаним із виконанням міжнародних зобов'язань України в рамках Меморандуму про стратегічне партнерство з ЄС у сировинній галузі та Угоди про створення Американсько-українського інвестиційного фонду відбудови, що мають гарантувати економічну безпеку України і задоволення національних потреб у мінерально-сировинних ресурсах, насамперед критичних та стратегічних. Для цього необхідно забезпечити науково-методичну підтримку розвитку мінерально-сировинної бази України, перегляд наявного фонду родовищ корисних копалин, проведення їхньої всебічної експертизи з урахуванням міжнародних підходів до оцінки запасів і ресурсів, а також впровадження раціональних способів розробки комплексних родовищ і вилучення супутніх компонентів.

Експлуатація об'єктів мінерально-сировинної бази є для України стратегічним завданням, яке має важливе економічне та політичне значення. Україна належить до країн із розвинутою мінерально-сировинною базою, функціонування якої значною мірою забезпечує не лише наповнення державного бюджету, а й саме існування держави. З огляду на майбутнє повоєнне відродження економіки України особливого значення набуває питання залучення інвестицій у розвиток мінерально-сировинної бази корисних копалин.

Виконання міжнародних зобов'язань України в рамках Меморандуму з ЄС про стратегічне партнерство у сировинній галузі щодо критичних видів мінеральної сировини та Угоди з США про створення Американсько-українського інвестиційного фонду з відбудови України потребує повного перегляду наявного фонду родовищ корисних копалин України, проведення їх всебічної оцінки й експертизи відповідно до міжнародних підходів до оцінки запасів і ресурсів з урахуванням можливих екологічних і соціальних ризиків, а також впровадження

раціональних способів розробки комплексних родовищ і вилучення супутніх компонентів.

Вирішення питань, пов'язаних з інвентаризацією національного багатства, та зазначених вище проблем потребує сучасного наукового підходу до комплексної оцінки наявних мінеральних ресурсів, проведення високоточних аналітичних досліджень кам'яного та кернавого матеріалу, розроблення технологій вилучення корисних компонентів, прогнозування оцінки кон'юнктури світових ринків мінеральної сировини, а також підготовки висококваліфікованих кадрів, здатних оперативно реагувати на виклики сучасності.

Починаючи з 2004 р., українські вчені, зокрема науковці Навчально-наукового інституту «Інститут геології» Київського національного університету імені Тараса Шевченка та профільних установ НАН України, у співпраці з Державною службою геології та надр України і Державною комісією України по запасах корисних копалин видали 42 монографії з основних видів мінеральної сировини і 9 монографій з нетрадиційних видів вуглеводневої сировини, оприлюднили сотні публікацій у наукових журналах. Відкрито нову наукову спеціальність 04.00.19 «економічна геологія»,

за якою вже підготовлено 15 кандидатів і 4 доктори наук.

Державний фонд родовищ корисних копалин України станом на 2022 р. містить 9191 родовище (ділянку надр), з яких у промисловій розробці (надано спеціальний дозвіл) перебувають 2929. Перезатвердження запасів і ресурсів за сучасними системами класифікації (Рамкова класифікація ресурсів ООН — РКООН) проведено для 3971 родовища. Ще 5201 родовище оцінено за системами класифікації колишнього СРСР (версії 1960, 1981 рр.), і вони потребують переоцінки за сучасними класифікаціями (табл. 1).

Інтерес з боку країн-партнерів України до спільної експлуатації її родовищ, особливо критичних та стратегічних копалин, підтверджується низкою законодавчих ініціатив та Планом для програми Ukraine Facility. В табл. 2 наведено дані щодо залежності країн Єврозою та США від імпорту деяких видів мінеральної сировини.

Попередній аналіз понад 140 об'єктів (ділянок надр, родовищ) дозволив об'єктивно оцінити ресурсний та економічний потенціал мінерально-сировинної бази України. Найбільш «життєздатними» видаються проекти з видо-

Таблиця 1. Види та кількість родовищ корисних копалин, що перебувають на балансі Державного фонду надр України (станом на 2022 р.)

Види корисних копалин	Кількість родовищ (ділянок надр)			
	Загальна	У промисловій розробці	Класифіковано за сучасною системою РКООН	Класифіковано за системами часів СРСР
Газ природний	467	285	467	—
Нафта	216	145	216	—
Металічні (рудні)	157	60	64	93
Води (мінеральні, питні, технічні)	1873	913	717	1156
Вугілля	1039	337	512	527
Торф	682	40	55	627
Неметалічні (будівельні, гірничо-хімічні, гірничотехнічні)	4738	1149	1940	2798
Каміння коштовне й колекційне (без урахування ділянок «малого» надрокористування)	19	9	19	—
Разом	9191	2929 (2938)	3971 (3990)	5201

бутку коксівного вугілля, графіту, марганцю, металевого кремнію, титану, ванадію, цирконію; потенційно привабливими — проекти з видобутку берилію, кобальту, нікелю, міді, гафнію, літію, рідкісноземельних елементів (РЗЕ), скандію, танталу, ніобію; перспективними — проекти з видобутку алюмінію, германію, магнію, стронцію, баритів, флюоритів.

Найважливішими гірничорудними районами в Україні є Криворізький (Fe), Кременчуцький (Fe), Білозерський (Fe), Нікопольський (Mn), Токмацький (Mn), Кіровоградський (U). Найважливіші рудні родовища: Капітанівське (Cr, Ni), Стремгородське (Ti), Іршанське (Ti, Zr), Малишевське (Ti, Zr), Берегове (Pb, Zn), Біляївське (Pb, Zn), Микитівське (Hg), Мужіївське (Au), Сауляк (Au), Майське (Au), Клишівське (Au), Сергіївське (Au), Яструбецьке (Zr, РЗЕ), Пержанське (Be), Полохівське (Li), Станкуватське (Li), Жовторіченське (Fe, U, Sc, V), Ново-полтавське (Ta, Nb, РЗЕ), Шевченківське (Li), Азовське (Zr, РЗЕ), Мазурівське (Ta, Nb, Zr, РЗЕ).

Металічні корисні копалини України за рівнем інвестиційної привабливості можна поділити на чотири групи:

- *традиційні* (залізо, марганець, титан, уран) — вже тривалий час інтенсивно розробляються в Україні, мають значні розвідані запаси, забезпечують наповнення державного бюджету;

- *високоперспективні* (РЗЕ, цирконій, гафній, літій, германій) — в Україні відомі їх родовища (прояви) зі значними запасами (ресурсами); вони є стратегічно важливими і, як правило, відповідають поняттю «критичні мінерали», але поки що не розробляються або розробляються в незначних обсягах;

- *перспективні* (нікель, кобальт, хром, алюміній, мідь, тантал, ніобій, берилій, золото) — в Україні відомі їх родовища (прояви), але запаси (ресурси) остаточно не встановлені, тому перспективи їх освоєння є невизначеними, хоча більшість з них є стратегічно важливими і відповідають поняттю «критичні мінерали»;

- *з невизначеними перспективами* (ванадій, свинець, цинк, вольфрам, молібден, метали платинової групи, стронцій, магній, миш'як,

рубідій, цезій) — в Україні відомі їх прояви та дрібні родовища, проте їхні масштаби не дозволяють припускати наявність значних ресурсів.

Що стосується рідкісноземельних металів, які останнім часом опинилися в центрі уваги, то в Україні є їх родовища: Малобіганське (Ge); Яструбецьке (РЗЕ, Zr); Пержанське (Be); Станкуватське (Li, Ta, Nb); Лозоватське (РЗЕ, U, Th); Калинівське (РЗЕ, U, Th); Полохівське (Li, Ta, Nb); Південне (РЗЕ, U); Тарасівське (РЗЕ); Жовторіченське (Sc, U, Th, Fe, V); Ново-полтавське (Nb, РЗЕ); Успенівське (РЗЕ); Шевченківське (Li); Воскресенівське (Li); Крута Балка (Ta,

Таблиця 2. Залежність від імпорту мінеральної сировини країн ЄС та США

Мінеральна сировина	Залежність від імпорту, %	
	Країни ЄС	США
РЗЕ	100	100
Ніобій	100	100
Скандій	100	100
Тантал	99	100
Графіт	98	100
Вісмут	100	97
Титан	100	92
Сурма	100	85
Платинова група	100	71
Літій	100	>50
Магній	100	51
Галій	31	100
Алюміній	87	>75
Кобальт	86	71
Стронцій	—	100
Бор	100	—
Фосфор	100	—
Марганець	—	100
Рубідій	—	100
Ванадій	—	100
Цезій	—	100
Флюорит	—	100
Індій	—	100
Миш'як	—	100
Уран	—	93
Калійна сіль	—	92
Реній	—	81

Nb, Li); Азовське (РЗЕ, Zr, Nb); Мазурівське (Nb, Zr); Анадольське (РЗЕ); Покрово-Кириївське (Be, РЗЕ); Петрово-Гнутаївське (РЗЕ).

Неметалічні корисні копалини за ступенем інвестиційної привабливості можна поділити на ті самі чотири групи:

- *традиційні* — каолін, піски формувальні, будівельне і облицювальне (декоративне) каміння, тугоплавка глина;

- *високоперспективні* — графіт, калійні солі, абразивна сировина (гранат), кварцова сировина, п'єзооптична сировина;

- *перспективні* — фосфорити, апатит, плавиковий шпат, глауконіт, флюсові вапняки і доломіти, вапняки для цукрової промисловості, бентонітові глини, польовошпатована сировина, каменбарвна сировина;

- *з невизначеними перспективами* — барит, бор, давсоніт, бром, йод, мінеральні сорбенти, високоглиноземиста сировина, алмаз.

Серед стратегічних корисних копалин України з точки зору інвестиційної привабливості також виділяють чотири категорії:

- *традиційні* — залізо, марганець, титан, уран, каолін, формувальні піски, будівельне та облицювальне каміння, вогнетривка глина;

- *високоперспективні* — РЗЕ, цирконій і гафній, літій, скандій, германій, графіт, солі калію, абразивна сировина (гранат), кварцова сировина, п'єзооптична сировина;

- *перспективні* — нікель, кобальт, хром, алюміній, мідь, тантал і ніобій, берилій, золото, фосфорити, апатит, плавиковий шпат, глауконіт, флюсові вапняки і доломіти, вапняки для цукрової промисловості, бентонітові глини, польовошпатована сировина, кольорова кам'яна сировина;

- *з невизначеними перспективами* — ванадій, свинець і цинк, вольфрам, молібден, метали платинової групи, стронцій, магній, миш'як, рубідій, цезій, барит, бор, давсоніт, бром і йод, мінеральні сорбенти, високоглиноземиста сировина, алмаз, сировина для виробництва мінеральних фарб, фтор, сірка.

Як пріоритетні об'єкти інвестування в Україні можна рекомендувати родовища таких видів сировини:

- *металічні корисні копалини* — титан і цирконій, рідкісноземельні елементи, літій, скандій, германій;

- *нерудні корисні копалини* — каолін, графіт, облицювальний камінь, гранат, п'єзокварц.

ННІ «Інститут геології» Київського національного університету імені Тараса Шевченка у тісній співпраці з Державною комісією України по запасах корисних копалин, установами Відділення наук про Землю НАН України, Українським союзом підприємців і промисловців (УСПП) та із залученням міжнародних інвестиційних фондів розпочинає роботи з верифікації розподіленого і нерозподіленого фонду надр за наявними в Україні видами мінеральної сировини. Верифікацію планується провести за ділянками; основними промисловими типами руд, сортами, марками, технологічними групами корисних копалин; способами відпрацювання та іншими геолого-промисловими характеристиками запасів корисних копалин.

Розроблено систему критеріїв оцінювання інвестиційної привабливості об'єктів мінерально-сировинної бази України, основу на таких показниках:

- критичність сировини, її затребуваність на світовому ринку;

- ступінь геологічного і геолого-економічного вивчення родовища;

- геолого-промисловий тип, складність геологічної будови;

- розміри родовища, запаси і ресурси;

- якість сировини (вміст корисних компонентів);

- комплексність родовища, наявність супутніх корисних компонентів;

- гірничотехнічні умови експлуатації;

- технологічні особливості збагачення;

- екологічні умови експлуатації родовища;

- наявна інфраструктура.

За цими критеріями проведено експертне оцінювання і ранжування низки об'єктів мінерально-сировинної бази України за рівнем інвестиційної привабливості та ризиком інвестицій у промислове освоєння для головних груп металічних і неметалічних корисних копалин. Найбільш інвестиційно привабливими

є такі об'єкти (в дужках наведено оцінку рівня інвестиційної привабливості за 100-бальною шкалою):

- *титан-цирконій* — Тарасівське родовище (75), північно-західна ділянка Малишевського родовища (81);
- *РЗЕ* — Новополтавське (80), Мазурівське (79), Азовське (71) родовища і Петрово-Гнутівський прояв (70);
- *літій* — Станкуватське (74) і Шевченківське (70) родовища;
- *скандій* — Жовторіченське родовище (74);
- *германій* — вугільні родовища Донбасу (86);
- *хром, нікель, кобальт* — Липовенківське родовище (71);
- *каолін* — Жежелівське (75), Глуховецьке (74), Турбівське (73), Великогадоминецьке (72) родовища;
- *облицювальне каміння* — Сліпчицьке (76) і Головинське (76) родовища лабрадориту; Омелянівське (74), Токівське (73), Капустянське (73), Лизницьке (71) і Корнинське (71) родовища граніту;
- *тугоплавкі глини* — Часово-Ярське (82), Новорайське (78), Володимирівське (71), Пологівське (70) родовища;
- *графіт* — Завалівське (87), Буртинське (Хмелівська ділянка) (71) родовища;
- *гранат* — Слобідське (76), Іванівське (76) родовища;
- *кварцова сировина* — Гусарівське (78), Великоглібовецьке (70) родовища;
- *н'єзокварц* — Волинське родовище (з проявами каменебарвної сировини) (81);
- *фосфорити* — Жванське родовище (70);
- *вапняки для цукрової промисловості* — родовища Замок (78), Лисогірка (78);
- *бентоніт* — Черкаське родовище (80).

До виконання зазначених робіт доцільно залучати установи не лише Відділення наук про Землю НАН України, а й інших відділень. Насамперед це стосується формування баз даних, проведення моделювання, оцінювання ризиків, надання юридичних консультацій та здійснення експертизи проєктів.

Наразі Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний гео-

логічний фонд України» здійснює оцифрування наявних на зберіганні звітів про геологічні дослідження надр, які державні та приватні підприємства проводили на території України. Однак це лише частина доступної інформації про розподілений і нерозподілений фонд надр. Слід також проаналізувати й узагальнити відомості з інших фондів та літературних джерел, що характеризують родовища й окремі перспективні ділянки щодо конкретних видів корисних копалин. На особливу увагу заслуговують дані про наявність і місця зберігання первинної геологічної інформації (кам'яного і кернавого матеріалу, каротажних кривих, паспортів свердловин, первинних геофізичних матеріалів тощо).

Іншим важливим напрямом діяльності є комплексне аналітичне дослідження наявного кам'яного й кернавого матеріалу з музеїв, музейних колекцій, запасників наукових установ, навчальних закладів, виробничих підприємств Державної служби геології та надр України. Такі дослідження можна виконувати на базі центрів колективного користування науковим обладнанням (ЦККНО) НАН України.

Окреслені питання є болючими для українського суспільства, і їх вирішення потребує відкритості щодо можливих економічних, екологічних та соціальних ризиків, постійного діалогу та висвітлення експертами й компетентними фахівцями ключових проблем, що постають на всіх стадіях — від пошуків і розвідки до оцінки запасів і розробки родовищ. Зважаючи на це, передбачено створення робочої групи з підготовки комплексної програми дій для наукового супроводу виконання міжнародних зобов'язань України щодо забезпечення потреб держави та країн-партнерів у критичних і стратегічних видах мінеральної сировини, а також для постійного інформування органів державної влади та громадськості про стан виконання міжнародних угод, наявність інвестиційних проєктів, основні етапи їх реалізації та вплив на життєдіяльність як окремих громад, так і держави в цілому.

Важливим питанням у цьому контексті є підготовка висококваліфікованих кадрів, здатних

ефективно вирішувати завдання з дослідження мінеральної сировини, оцінювання потенційних економічних і соціальних ризиків, що можуть виникати під час розробки окремих видів корисних копалин. Наявність кваліфікованих фахівців має також сприяти розвитку відповідних напрямів у поточних і перспективних планах наукових установ та закладів вищої освіти.

Для обґрунтування перспектив інвестування в окремі об'єкти мінерально-сировинної бази потрібно розробити оптимальні технології дослідження корисних копалин з метою встановлення основних породоформульних і акцесорних мінералів, точного визначення вмісту важливих компонентів. Ці методики мають стати основою для оцінки кількості і якості корисних компонентів мінеральної сировини. Наразі найбільш доцільним видається реалізувати такі дослідження на базі ЦККНО «Мас-спектрометричний центр твердофазного, газового, ізотопного та мікроелементного аналізу» Інституту геохімії, мінералогії і рудотворення ім. М.П. Семененка НАН України

та ЦККНО ННІ «Інститут геології» Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Сучасні технології дослідження речовини Землі і Сонячної системи». Допомогати в цій роботі мають експертні групи з окремих видів корисних копалин, до складу яких входять фахівці з академічних установ, закладів вищої освіти, виробничих організацій.

З огляду на підвищений інтерес міжнародних партнерів і українського суспільства до питань використання українських родовищ мінеральної сировини доцільно передбачити висвітлення окремих проектів і етапів реалізації міжнародних угод на конференціях та нарадах, засіданнях робочих груп. Зокрема, в рамках міжнародної наукової конференції «Моніторинг 2026», яка проводиться під егідою Європейської організації геовчених та інженерів (EAGE), планується проведення спільної наради за участі Державної служби геології та надр України, а також представників українського та закордонного бізнесу щодо залучення інвестицій у розробку та переробку мінеральних ресурсів.

Serhii A. Vyzhva

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4091-6649>

ON VERIFICATION OF THE EXISTING AND UNALLOCATED SUBSOIL FUND OF UKRAINE

According to the materials of scientific report at the meeting of the Presidium of NAS of Ukraine, December 17, 2025

The report is devoted to the problems related to the fulfillment of Ukraine's international obligations under the Memorandum on a Strategic Partnership on Raw Materials with the EU and the Agreement on the Establishment of a United States—Ukraine Reconstruction Investment Fund, which should guarantee Ukraine's economic security and meeting national needs in mineral resources, primarily critical and strategic ones. To this end, it is necessary to provide scientific and methodological support for the development of Ukraine's mineral resources base, review the existing fund of mineral deposits, conduct their comprehensive examination taking into account international approaches to the assessment of reserves and resources, as well as introduce rational methods for the development of complex deposits and the extraction of associated components.

Cite this article: Vyzhva S.A. On verification of the existing and unallocated subsoil fund of Ukraine (according to the materials of scientific report at the meeting of the Presidium of NAS of Ukraine, December 17, 2025). *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2026. (2): 57—62. <https://doi.org/10.15407/visn2026.02.057>